

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ФАРМАЦЕВТАМ

diy [State policy of Ukraine in the sphere of protection of children from violence and other illegal actions]. *Monograph*. Kyiv, 472 p. [in Ukrainian].

9. Metodichni rekomendatsiyi shchodo zapobihannya ta protydyiyi nasyilstvu (2018). [Methodological recommendations for preventing and countering violence: letter of the Ministry of Education of Ukraine]. dated May 18, No. 1/11-5480. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18> [in Ukrainian].

10. Poperedzhennya, vyyavlennya i podolannya vypadkiv nasyilstva ta zhorstokoho povodzhennya z dit'my (2010). [Prevention, detection and overcoming of cases of violence and child abuse]: *methodological guide for educators* / Zhuravel T.V. and others; in general ed. O.V. Bezpalko. Kyiv: K.I.S. LLC, 242 p. [in Ukrainian].

11. Pro zapobihannya ta protydyiyu domashnomu nasyilstvu (2020). [On preventing and countering domestic violence: Law of Ukraine]. *Law of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada (VVR)*, 2018, No. 5, Article 35. Editorial from 01.01.2020. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> [in Ukrainian].

12. Tlumachnyy slovnyk-minimum iz sotsialnoyi pedahohiky ta sotsialnoyi roboty [Explanatory dictionary-minimum of social pedagogy and social work]. (Ed.). L.V. Lokhvytska. Ternopil: Mandrivets, 2017. 232 p. [in Ukrainian].

13. Fromm, E. (1973). *Anatomiya chelovecheskoy destruktivnosti* [The Anatomy of Human Destructiveness]. New York: Holt Rinehart & Winston, 521 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 26.05.2023

УДК 378.147.091.214.18-027.557:615.5-051-021.142.3(045)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287913>

Ірина Мельничук, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін
Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ФАРМАЦЕВТАМ

У статті розглянуто окремі історичні аспекти становлення фармацевтичної освіти в Україні. Аргументовано актуальність використання міждисциплінарного підходу в системі викладання фахових дисциплін майбутнім фармацевтам. Уточнено сутність фармації, що визначає напрями професійної діяльності майбутніх фармацевтів. Розкрито сутність міждисциплінарного підходу і міждисциплінарності як засадничих понять дослідження. Виокремлено основні напрями реалізації міждисциплінарного підходу в професійній підготовці майбутніх фармацевтів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Ключові слова: вища освіта; майбутні фармацевти; професійна підготовка; міждисциплінарний підхід; фахові дисципліни; хіміко-біологічні дисципліни.

Рис. 2. Літ. 8.

Iryna Melnychuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Higher Education Pedagogy and Social Sciences Department,
Ternopil Ivan Horbachevskiy National Medical University

INTERDISCIPLINARY APPROACH IN THE SYSTEM OF TEACHING PROFESSIONAL DISCIPLINES TO FUTURE PHARMACISTS

The article deals with some historical aspects of formation of pharmaceutical education in Ukraine. The relevance of using an interdisciplinary approach in the system of teaching professional disciplines to future pharmacists has been argued. The essence of pharmacy, which determines the directions of professional activity of future pharmacists, has been clarified. The essences of the interdisciplinary approach and interdisciplinarity as the basic concepts of research have been revealed. The main directions of implementation of the interdisciplinary approach in vocational training of future pharmacists in the process of studying professional disciplines have been singled out: specification of a set of disciplines, in the process of studying of which it is advisable to implement an interdisciplinary approach; praxeological direction of the interdisciplinary approach in the professional training of future pharmacists; fundamentalization of vocational education based on interdisciplinarity; activation of students' analytical thinking based on a comparison of the content of the studied material from one discipline and its use in a new context of another course or purely in professional activity, which contributes to the integrity and integrated and complex perception of the essence of vocational training; the use of modern pedagogical technologies by lecturers, which contributes to the presentation of known educational material as an inseparable unity in new conditions and encourages students to be independent and creative.

It has been generalized that the organization of vocational training of future pharmacists is based on a comprehensive methodological and methodical provision of the educational process in the system of higher medical (pharmaceutical) education. In the implementation of the interdisciplinary approach in the process of studying professional disciplines by future pharmacists, it is necessary to take into account the readiness of lecturers to create an integrative environment of interdisciplinarity and the direction of students to realize the importance of studying professional disciplines (for example, chemical,

biological and pharmaceutical content) in the process of obtaining higher education and using the acquired integrative and complex knowledge, abilities and skills in future professional activity.

Keywords: higher education; future pharmacists; vocational training; interdisciplinary approach; professional disciplines; chemical and biological disciplines.

Постановка проблеми. Враховуючи глобальні зміни у всіх сферах діяльності сучасної людини, актуалізується проблема урахування інноваційних трансформацій в освітній сфері професійної підготовки фахівців усіх спеціальностей і кваліфікацій, зокрема, майбутніх фармацевтів. Історичний дискурс, проведений вітчизняними дослідниками свідчить, що становлення фармацевтичної освіти в Україні бере початок з 1990-х рр. За наступні 20 років у багатьох медичних закладах вищої освіти сформувалися спеціальні підрозділи, де здобувачі отримують фахову освіту за спеціальністю “Фармація”. Першим подібним закладом освіти була Українська фармацевтична академія (1992), яка до 2002 р. змінила статус і назву на Національний фармацевтичний університет. Згодом у різні роки в медичних університетах Вінниці, Буковини, Запоріжжя, Івано-Франківська, Києва, Луганська, Львова, Одеси, Тернополя, Ужгорода розпочалася професійна підготовка майбутніх фармацевтів. Нині студенти мають змогу здобувати вищу фармацевтичну освіту в 13 вищих медичних (фармацевтичних) закладах освіти IV рівня акредитації [7, 40–41]. Хоча навчальні плани кожного МЗВО мають певні відмінності, проте зміст фахових дисциплін, що визначають основу професійної підготовки майбутніх фармацевтів і здійснюється за освітньо-професійними та професійними програмами, не зазнає докорінних змін. Щоб сформувати у студентів цілісну картину майбутньої професійної діяльності, необхідно акцентувати увагу на важливості вивчення кожної фахової дисципліни, але не як окремого курсу, а як складників цілісного освітнього процесу у МЗВО, що безпосередньо пов’язані з іншими дисциплінами, які вивчаються майбутніми фармацевтами. Відтак актуалізується використання міждисциплінарного підходу в системі викладання фахових дисциплін майбутнім фармацевтам.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання означеної проблеми, дає змогу констатувати, що науковці поглиблено вивчають напрями оновлення процесу підготовки фахівців у медичних (фармацевтичних) освітніх закладах України, опираючись на результати аналізу джерелознавчої бази [6]; аргументують важливість ролі викладача вищої медичної школи як однієї з ключових фігур реформи вищої медичної освіти [3]; виокремлюють важливі аспекти забезпечення якості фармацевтичної освіти на основі аналізу закордонного досвіду [8]. Так, В. Шунков слушно підкреслює значущість взаємозв’язку якості підготовки майбутніх фармацевтів з використанням практико-орієнтованого підходу в організації освітнього

процесу. Однак у наукових публікаціях не виявлено цілеспрямованого дослідження стосовно аргументації міждисциплінарного підходу в системі викладання фахових дисциплін майбутнім фармацевтам.

Мета статті полягає у розкритті сутності міждисциплінарного підходу в системі викладання фахових дисциплін майбутнім фармацевтам.

Виклад основного матеріалу. Проблема оновлення системи професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичної галузі перебуває у сфері як державного законодавчого поля, так і наукових досліджень. Вітчизняні науковці здійснюють всебічний аналіз закордонного досвіду забезпечення якості фармацевтичної освіти, що може бути важливим підґрунтям “оновлення цілей та очікуваних результатів навчання, які відповідають запитам фармацевтичної галузі та потребам ринку праці” [8, 104]. Дослідники підкреслюють важливість документів (йдеться, наприклад, про “Стратегію розвитку фармацевтичної освіти (2021–2026)”, затверджену у Великій Британії), прийнятих на державному рівні, що визначають цільові орієнтири професійної підготовки фармацевтів “з урахуванням глобалізаційних викликів суспільства, в якому фармацевти відіграють центральну роль з надання високоякісних послуг з охорони здоров’я” [8, 105].

Аналіз навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичної галузі свідчить, що студенти, здобуваючи певну кваліфікацію за спеціальністю “Фармація”, вивчають різнопланові дисципліни, що дає змогу сформувати у них науковий світогляд, інтегрований комплекс фундаментальних і професійно орієнтованих знань, умінь та навичок. Враховується розуміння сутності фармації як науково практичної діяльності у галузі охорони здоров’я, що охоплює сферу лікознавства і передбачає підготовку студентів до управління, пошуку, дослідження, створення, стандартизації, виробництва, контролю якості, зберігання, реєстрації лікарських препаратів, фармацевтичного маркетингу, а також розробки обладнання для фармацевтичних підприємств та захисту навколишнього середовища, пов’язаного з виробництвом лікарських препаратів [7, 37–38]. Відтак у професійній підготовці майбутніх фармацевтів необхідно враховувати міждисциплінарні зв’язки, щоб створити у свідомості випускників цілісну картину необхідних знань, умінь і навичок, які свідчать про сформованість сучасної постаті майбутнього фармацевта в нероздільній взаємодії фармацевтичної науки, фармацевтичного виробництва та фармацевтичної освіти.

Проблема міждисциплінарного підходу в освітньому середовищі вищої школи привертає увагу

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ФАРМАЦЕВТАМ

багатьох дослідників. Науковці звертають увагу на те, що питання міждисциплінарного навчання широко обговорювалося ще з 1890-х рр. у США [5, 162] і нині розглядають його як засіб реалізації основних дидактичних принципів навчання: міжпредметної координації, систематичності та послідовності, науковості, професійної спрямованості, наочності, посильності, міцності, свідомості, активності, виховного навчання, доступності, урахування індивідуальних особливостей та ін. [5].

Реалізація міждисциплінарного підходу передбачає узгодження змісту навчальних дисциплін, щоб уникнути тавтології та використовувати ідентичні поняття, формули, моделі, методи дослідження у новому контексті вивчення іншої дисципліни, що створює умови для формування у майбутніх фахівців цілісного наукового світогляду, дає змогу узагальнити комплексну систему знань, набуття досвіду оперування загальнонауковими пізнавальними методами, такими як абстрагування, моделювання, аналогія, узагальнення тощо [1, 210].

Дослідники зазначають, що основою для розуміння міждисциплінарного підходу є поняття міждисциплінарності. А. Колот розглядає міждисциплінарність у таких контекстах: як науково-педагогічну

інновацію; явище синергії різних наук, що сприяє розширенню сфери наукових досліджень; процес взаємопроникнення і взаємозбагачення змісту різних наукових напрямів з використанням специфічного методичного та прикладного інструментарію; застосування понять і категорій інших наук у вивченні різних дисциплін, що в результаті збагачує зміст кожної дисципліни і дає змогу отримати нове знання [2, 18].

Науковці стверджують, що викладачі покликані творчо підійти до реалізації міждисциплінарного підходу, щоб окреслені зв'язки між різними дисциплінами викликали у студентів мислення вищого порядку, щоб не спровокувати когнітивний дисонанс, а підкреслити іманентну складність (комплексність) природи і суспільства; потреба у дослідженні проблем і питань, які неможливо здійснити в рамках окремих дисциплін [4, 5].

З метою реалізації міждисциплінарного підходу в професійній підготовці майбутніх фармацевтів у процесі вивчення фахових дисциплін враховувалися різні аспекти досліджуваної проблеми.

1. Визначення сукупності фахових дисциплін, у вивченні яких доцільно використовувати міждисциплінарний підхід (рис. 1).

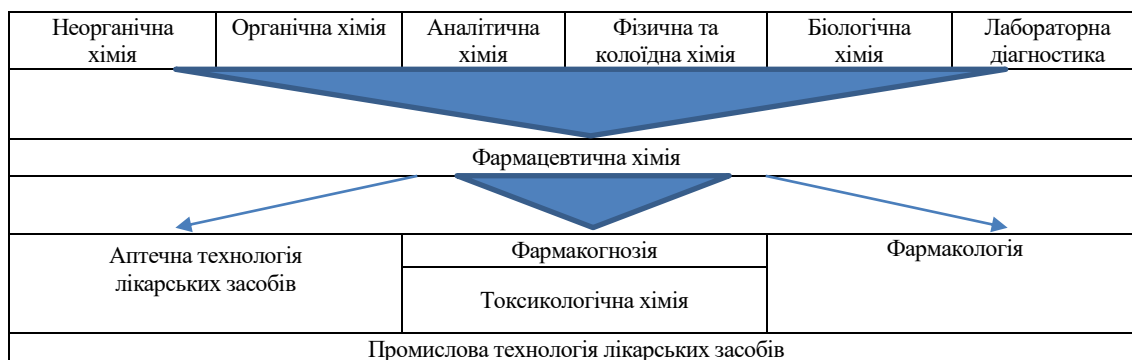

Рис. 1. Міждисциплінарні зв'язки у вивченні фахових дисциплін майбутніми фармацевтами

Візьмемо, до прикладу, дисципліни хіміко-біологічного і фармацевтичного змісту: хімія неорганічна, органічна, біологічна, аналітична, фізична, колоїдна і фармацевтична. Щоб перейти до вивчення курсу “Фармацевтична хімія”, студенти використовують теоретичний матеріал з інших дисциплін. Так, у вивченні теми “Лікарські засоби неорганічної природи” майбутні фармацевти опираються на знання з неорганічної хімії – хімічні назви, властивості (фізичні та хімічні) елементів різних груп періодичної системи Д.І. Менделєєва; умови зберігання з урахуванням фізико-хімічних властивостей; структурні формули їхніх сполук з іншими хімічними елементами; протікання хімічних реакцій між окремими елементами та сполуками тощо. Знання та сформовані вміння і навички з аналітичної хімії сприятимуть готовності студентів до якісного і кіль-

кісного аналізу лікарських препаратів: ідентифікувати хімізм досліджуваного процесу, проводити розрахунки для кількісного визначення вмісту діючої речовини та випробування на чистоту, визначити оптимальні умови перебігу й аналітичного ефекту реакції та фармакологічної дії на організм людини тощо. Таким чином майбутні фармацевти мають змогу використати результати вивчення одних дисциплін (хіміко-біологічних) у процесі опанування змісту інших.

2. Важливо, щоб викладачі систематично наголошували на практичному використанні отриманих міждисциплінарних знань на основі конкретизації безпосередніх зв'язків між хімічними, фармацевтичними, медико-біологічними науками та майбутньою професійною діяльністю фахівців фармації (рис. 2).

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ
ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ФАРМАЦЕВТАМ**

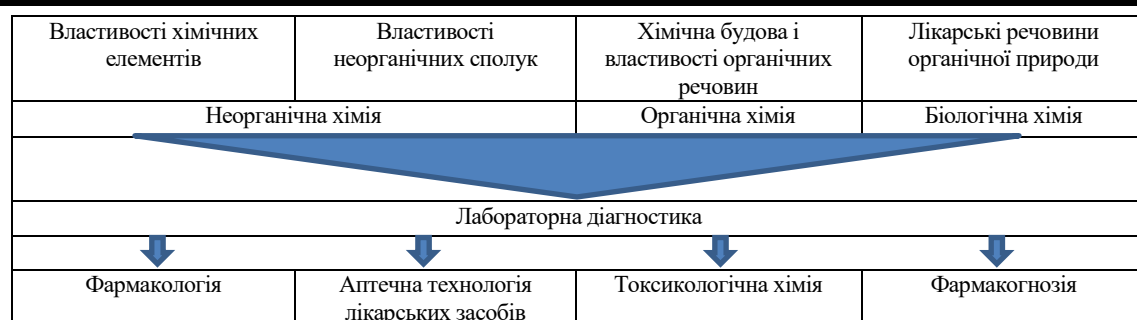

Рис. 2. Міждисциплінарні зв'язки між хімічними, фармацевтичними, медико-біологічними науками та майбутньою професійною діяльністю фахівців фармації

Наприклад, праксеологічним результатом реалізації міждисциплінарного підходу є засвоєння студентами методів аналізу хімічних сполук (у процесі вивчення дисципліни “Лабораторна діагностика”), які можуть бути складниками різних лікарських засобів. Тому опановані вміння і навички є засадничими для встановлення хімічного складу та чистоти лікарських препаратів, способів добування лікарських речовин з дотриманням основних фармакопейних вимог і положень (дисципліни “Фармакогнозія”, “Фармакологія”, “Токсикологічна хімія”, “Аптечна технологія лікарських засобів”) навіть у промислових масштабах (дисципліна “Промислова технологія лікарських засобів”).

3. Використання майбутніми фармацевтами результатів вивчення хіміко-біологічних дисциплін на заняттях з інших фахових дисциплін, що сприяє кращому засвоєнню вивченого матеріалу та фундаменталізації професійної освіти, позаяк студентами усвідомлюється необхідність отриманих знань з однієї фахової дисципліни у вивченні інших. Так, вивчення теми “Лікарські речовини органічної природи” з курсу “Фармацевтична хімія” зосереджує увагу здобувачів освіти на взаємозв'язку знань хімічної будови органічних речовин (з дисципліни “Органічна хімія”) та використанні результатів навчання в нових умовах – знати спрямованість і результативність фармакологічної дії конкретних органічних речовин; вміти здійснювати хімічний аналіз за функціональними групами (вміння і навички, сформовані у процесі вивчення аналітичної хімії та дисципліни “Лабораторна діагностика”); застосовувати знання специфіки протікання окремих типів реакцій для аналізу лікарських речовин залежно від хімічної структури (наявності певних функціональних груп та їх взаємовпливу); засвоїти методи фармацевтичного аналізу лікарських засобів і набути практичні навички визначення концентрації діючих речовин за допомогою іонообмінної хроматографії (використовуючи практичні вміння і навички як результату вивчення фізичної та колоїдної хімії) та ін.

4. Усвідомлення наявності безпосередніх міждисциплінарних зв'язків у вивченні фахових хіміко-

біологічних та фармацевтичних дисциплін спонукає студентів до активізації аналітичного мислення, порівнюючи зміст вивченого матеріалу з однієї дисципліни та його використанням в інших ситуаціях, наприклад, у новому контексті іншого курсу чи суто у професійній діяльності. Так, здобувачі освіти використовують знання з органічної хімії у визначенні впливу на організм людини різних лікарських речовин, наприклад, похідних ароматичних амінів та амідів сульфаноїлової кислоти (визначають дію лікарського препарату парацетамолу, враховуючи загальну характеристику амідів сульфаноїлової кислоти; визначають формулу стрептоциду (хімічна назва сульфацил-натрій), норсульфазолу (норсульфазол-натрій), фгалазолу, сульфалену, анестезину, прокаїну гідрохлориду та ін.). Такий підхід дає змогу студентам використовувати вивчений матеріал у нових умовах, наприклад, на практичних заняттях з інших фахових дисциплін, що сприяє цілісності й інтегровано-комплексному сприйняттю змісту професійної підготовки.

5. З метою ефективною реалізації міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх фармацевтів викладачі використовують сучасні педагогічні технології, що сприяє презентації відомого навчального матеріалу як нерозривної єдності в нових умовах і спонукає студентів до самостійності й креативності. Використання “мозкового штурму” на заняттях з фахових дисциплін дає змогу викладачам уточнити рівень засвоєння студентами засадничих понять, засвоєних у процесі вивчення інших дисциплін і якими повинні оперувати майбутні фармацевти як у процесі навчання, так і в професійній діяльності, що спонукає студентів до сумлінності, систематичного повторення вивченого матеріалу та його інтерпретації відповідно до нових умов і ситуацій, генерації творчих ідей тощо. Майбутні фармацевти створюють авторські міждисциплінарні проекти, кейси, портфоліо, що є відображенням самостійної, самоосвітньої, творчої діяльності.

Висновки. Організація професійної підготовки майбутніх фармацевтів ґрунтується на всебічному методологічному та методичному забезпеченні ос-

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ФАРМАЦЕВТАМ

вітнього процесу у системі вищої медичної (фармацевтичної) освіти. Важливим науковим підходом, що сприяє підвищенню ефективності навчання студентів, є міждисциплінарний підхід. У його реалізації при вивченні фахових дисциплін майбутніми фармацевтами необхідно враховувати такі чинники: готовність викладачів створювати інтегративне середовище міждисциплінарності; спрямування студентів на усвідомлення значущості вивчення фахових дисциплін (наприклад, хіміко-біологічного і фармацевтичного змісту) у процесі здобуття вищої освіти та використання набутих інтегративно-комплексних знань, умінь і навичок у майбутній професійній діяльності; інновація освітнього середовища шляхом застосування у педагогічній практиці сучасних освітніх технологій, що дає змогу викладачам і майбутнім фармацевтам використовувати результати навчання у нових умовах.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у створенні навчально-методичного забезпечення для запровадження у вивчення майбутніми фармацевтами фахових дисциплін міждисциплінарного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник*. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Колот А. Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. № 5 (158). С. 18–22.
3. Магрламова К. Викладач вищої медичної школи одна з ключових фігур реформи вищої медичної освіти. *Молодь і ринок*. 2020. № 1 (180). С. 31–36.
4. Огнев'юк В., Проценко О., Мельниченко О. Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни "Освітологія"). *Освітологічний дискурс*. 2021. № 2 (33). С. 1–15.
5. Олізько Ю. Міждисциплінарний підхід як засіб реалізації основних дидактичних принципів навчання. *Педагогічний дискурс*. 2015. № 18. С. 161–165.
6. Радзівська І. Огляд джерелознавчої бази дослідження процесу підготовки фахівців у медичних (фармацевтичних) освітніх закладах України. *Молодь і ринок*. 2021. № 2 (188). С. 105–110.
7. Сліпчук В.Л. Професійна підготовка фахівців фармацевтичної галузі в Україні (XX – початок XXI століття):

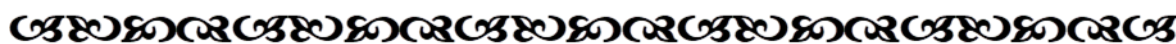
монографія / за ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Я.В. Цехмістера. Київ : Едельвейс, 2017. 520 с.

8. Шунков В. Окремі аспекти забезпечення якості фармацевтичної освіти: досвід Великої Британії. *Молодь і ринок*. 2023. № 2 (210). С. 104–108.

REFERENCES

1. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv, 376 p. [in Ukrainian].
2. Kolot, A. (2014). Mizhdystyplinarnyi pidkhyd yak peredumova rozvytku ekonomichnoi nauky ta osvity [Interdisciplinary approach as a precondition for the development of economic science and education]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. No. 5 (158). pp. 18–22. [in Ukrainian].
3. Mahrlamova, K. (2020). Vykladach vyshchoi medychnoi shkoly odna z kluchovykh fihur reform vyshchoi medychnoi osvity [Lecturer at a higher medical school is one of the key figures in the reform of higher medical education]. *Youth and market*. No. 1 (180). pp. 31–36. [in Ukrainian].
4. Ohneviu, V., Protsenko, O. & Melnychenko, O. (2021). Mizhdystyplinarnyi pidkhyd u profesiinii pidhotovtsi zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh mahistratury (na prykladi navchalnoi dystsypliny "Osvitohiia") [Interdisciplinary approach in vocational training of higher education applicants in the conditions of master's degree (on the example of the educational discipline "Educology")]. *Edicological Discourse*. No. 2 (33). pp. 1–15. [in Ukrainian].
5. Olizko, Yu. (2015). Mizhdystyplinarnyi pidkhyd yak zasib realizatsii osnovnykh dydaktychnykh pryntsyviv navchannia [Interdisciplinary approach as a mean of implementation of the main didactic principles of studying]. *Pedagogical Discourse*. Issue 18. pp. 161–165. [in Ukrainian].
6. Radziivska, I. (2021). Ohliad dzhereloznavchoi bazy doslidzhennia protsesu pidhotovky fakhivtsiv u medychnykh (farmatsevychnykh) osvitnikh zakladakh Ukrainy [Review of the source science base of studying the process of training specialists in medical (pharmaceutical) educational institutions of Ukraine]. *Youth and market*. No. 2 (188). pp. 105–110. [in Ukrainian].
7. Slipchuk, V.L. (2017). Profesiina pidhotovka fakhivtsiv farmatsevychnoi haluzi v Ukraini (XX – pochatok XXI stolittia) [Vocational training of pharmaceutical field specialists in Ukraine (XX – beginning of the XXI century)]. Kyiv, 520 p. [in Ukrainian].
8. Shunkov, V. (2023). Okremi aspekty zabezpechennia yakosti farmatsevychnoi osvity: dosvid Velykoi Brytanii [Some aspects of ensuring the quality of pharmaceutical education: the experience of Great Britain]. *Youth and market*. No. 2 (210). pp. 104–108. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.05.2023

“Коли вам здасться, що ціль недосяжна, не змінюйте мету – змінюйте свій план дій”.

Конфуцій
давньокуитайський філософ

